

Станіслав Лем

Як Ерг Самозбудник блідавця переміг

Станіслав Лем

Кіберіада

Київ, Дніпро, 1990

(с) Український переклад, Ю. Попсуєнко, 1990. Перекладено за виданням: Stanistaw Lem, Cyberiada, Krakow, 1972.

У могутнього короля Болюдара було захоплення, якому він віддавав кращі години свого життя, часто-густо забуваючи заради нього про важливі державні справи. Мав він колекцію годинників, серед яких були годинники, що танцювали, годинники-зорі й годинники-хмари. Колекціонував він також опудала потвор із різних куточків Усесвіту, а в окремій залі, під скляним ковпаком, тримав рідкісний екземпляр, названий Гомос Антропос, дивовижну бліду, двоногу істоту, в якої були навіть очниці, щоправда, порожні, й король наказав уставити в них два гарних рубіни, щоб Гомос дивився червоним поглядом. Коли Болюдар був у гарному настрої, він запрошував до зали найближчих йому гостей і показував їм страховисько.

Одного разу король приймав у себе старого електрознавця, такого підтопаного, що від старості йому розум у кристалах трохи мішався; однак був той електрознавець, на ім'я Галазон, справжньою

скарбницею всієї галактичної мудрості. Подейкували, що він знає спосіб нанизування фотонів на нитки, з чого виходили осяйні нашійники. Крім того, він нібито знав, яким чином можна спіймати живого Антропоса. Знаючи його слабкість, король зразу наказав відчинити пивниці, електрознавець від почастунку не відмовивсь і, добряче хильнувши з лейденської банки і відчувши, як приємні струмені розійшлися в нього по всьому тілу, розкрив королеві страшну таємницю: пообіцяв добути для нього Антропоса, який був вождем одного міжзоряного племені. Щоправда, ціну зажадав високу: стільки діамантів завбільшки з кулак, скільки Антропос заважить — проте король навіть оком не змигнув.

Затим Галазон рушив у дорогу, а король поквапився похвалитись перед тронною радою очікуваним набутком, чого, зрештою, приховати він і так не міг, бо наказав уже в замковому парку, де росли найпрекрасніші кристали, спорудити із грубих залізних штаб клітку. Придворні занепокоїлись. Бачачи непохитність королеви, викликали до замку двох мудреців-гомолів, яких король люб'язно прийняв, бо дуже цікавився, що ці любомудри, Саламід і Таладон, розкажуть йому про бліду істоту таке, чого він сам іще не знає.

— Чи правда,— запитав він, тільки-но вони підвелися з колін після належного привітання,— що Гомос м'якший за віск?

— Правда, ваша величносте,— відповіли вчені.

— А чи справді вони можуть видавати звуки через отвір, розташований у нижній частині обличчя?

— Авжеж, ваша королівська величносте, так само відповідає дійсності й те, що Гомос запихає до цього отвору різні речі, а потім нижньою частиною голови, прикріпленою до верхньої завісками, рухає так, що ці речі подрібнюються, і він їх утягує всередину.

— Дивний звичай, вперше про такий чую,— сказав король.— І все-таки скажіть мені, мої мудреці, навіщо він це робить?

— З цього приводу існує чотири теорії, ваша королівська величносте, — відповіли гомологи.— За першою, він чинить так, щоб позбутися надміру отрути (бо страшенно отруйний). За другою, найбільшою втіхою для нього є процес нищення, от він і віддається цій пристрасті. За третього, через жадібність, таку велику, що він поглинув би все, якби міг... За четвертою...

— Гаразд, досить! — мовив король.— А чи правда, що він складається з води, хоч і непрозорий, як оцей мій ковпак на голові?

— І це правда! У нього, ваша величносте, всередині безліч еластичних трубок, по яких циркулюють води різного забарвлення: жовті, перламутрові, але найбільше — червоних, які несуть страшну отруту, названу киснем. Досить цьому газу будь-чого доторкнутись, як одразу та річ перетворюється на іржу або на вогонь. Отож і сам він міниться перламутровими, жовтими або рожевими барвами. І все-таки, ваша королівська величносте, благаємо вас уклінно відмовитись від задуму привезти сюди живого Гомоса, оскільки створіння це таке дуже й люте, як ніяке інше...

— Розкажіть мені про нього найдокладніше,— сказав король, удаючи, що схильний послухатися порад мудреців. Насправді ж він хотів лише погамувати свою велику цікавість.

— Істоти, до яких належить і Гомос, називаються трясунами, володарю. Серед них є сілікони й протейди; перші — щільнішої консистенції, через що їх називають закальцистами або холоднянами, другі трапляються рідше, у різних авторів називаються по-різному, а саме: липняки або липуни у Полломедра, болотняки або клеюваті у Тріцефалоса Арборидського, нарешті тряслиняками клейоокими назвав їх Анальцимандр Міднуватий...

— А правда, що в них навіть очі слизькі? — зацікавлено спитав король Болюдар.

— Правда, пане. Ці істоти загалом такі слабкі й тендітні, що досить їм упасти з висоти шістдесят сажнів, як від них лише калюжа червона лишиться; через вроджену підступність вони являють собою небезпеку більшу за всі разом узяті водоверті й рифи Астричного Кільця! Отож благаємо тебе, володарю, заради благополуччя держави...

— Гаразд, мої любі, гаразд,— перебив їх король.— Можете йти, а я добре подумаю, перш ніж дійти якогось рішення.

Вдарили чолом мудреці-гомологи й пішли стурбовані, відчуваючи, що король Болюдар не відмовився від свого небезпечного наміру.

Через деякий час зоряний корабель привіз уночі величезні ящики. Їх одразу ж перенесли до королівського саду. Тут-таки для всіх королівських підданих відчинилися золотисті двостулкові двері; серед діамантових розсипів, вирізьблених з яшми альтанок і мармурових химер, побачили вони залізну клітку, а в ній бліду тендітну істоту, яка сиділа на маленькому барильці, перед мискою, від якої йшов запах олії, зіпсованої підігріванням на вогні, а отже, непридатної до вжитку. Одначе істота спокійнісінько занурювала щось на зразок лопатки в миску і, набираючи з горою, вкладала змащену олією субстанцію в отвір на обличчі.

Глядачі остовпіли з несподіванки, коли прочитали напис на клітці, який проголошував, що перед ними Антропос Гомос — живий блідавець. Публіка почала його дражнити, і тоді Гомос підвівся, зачерпнув щось із барильця, на якому сидів, і заходився бризкати на цікавих убивчою водою. Одні тікали, інші хапали каміння, наміряючись закидати ним потвору, але стражники негайно розігнали присутніх.

Про цю подію довідалася королева-дочка, Електрина. Певне, вона успадкувала від батька допитливість, бо не боялася підходити до клітки,

в якій ув'язнений гаяв час у тому, що або чухався, або поглинав таку кількість води й зіпсованої олії, що їх вистачило б умертвити на місці сотню королівських підданих.

Гомос швидко навчився розумної мови й наважувався навіть звертатися до Електрини.

Якось королівна спитала його, що то таке біле відсвічує у нього в роті.

— Це зуби,— відповів він.

— Дай мені хоч один зуб через ґрати,— попросила королівна.

— А що ти мені за це даси? — запитав Гомос.

— Дам тобі мій золотий ключик, але тільки на хвилинку.

— А що це за ключик?

— Мій особистий, яким я щовечора накручую розум. У тебе ж теж має бути такий.

— Мій ключик не такий, як у тебе,— ухильно відповів Гомос.— А де твій?

— Отут, на грудях, під золотим клапаном.

— Дай мені його...

— А зуб мені даси?

— Дам...

Королівна відгвинтила золотий гвинтик, відкрила клапан, витягла золотий ключик і подала крізь ґрати. Блідавець жадібно вхопив його і, регочучи, втік у глиб клітки. Хоч як королівна просила й благала його, щоб віддав ключик, але марно. Боячись признатись будь-кому в тому, що вона вчинила, Електрина з тяжким серцем вернулась в кімнату палацу. Це було необачним з її боку, але що з неї візьмеш, майже дитина ще. Назавтра слуги знайшли її непритомною в кришталевому ліжку. Прибігли король з королевою і всі двірцеві, а вона лежала, ніби спала, й неможливо було її розбудити. Скликав король придвірних консультантів-електриків, медиків-лікарів, і ті, оглянувши королівну, побачили, що клапан відкритий, і немає ні гвинтика, ні ключика! Гвалт зчинився в замку й метушня, всі бігали, шукаючи ключика, але марно. На другий день королю, який був у розпачі, доповіли, що його полонений блідавець хоче з ним говорити з приводу загубленого ключика. Король негайно сам подався до парку, і страховисько сказало йому, що знає, де королівна загубила ключик, але, мовляв, скаже він про це лише тоді, коли король, давши своє королівське слово, пообіцяє йому волю й надасть у його розпорядження безпілотний корабель для повернення до своїх. Король довго опирався, наказав обшукати ще раз весь парк, але врешті погодився на такі умови. Спорядили безпілотний корабель і блідавця під вартою випровадили з клітки. Король чекав біля зорельоту, оскільки Антропос пообіцяв сказати, де ключик, аж коли опиниться на борту.

Та тільки-но він там опинився, висунув голову через люк і, показуючи сяючий у руці ключик, закричав:

— Ось ключик! Забираю його з собою, щоб твоя дочка ніколи не прокинулась; хай це буде моєю помстою за те, що ти мене скривдив, тримаючи в залізній клітці всім на посміховисько!

З-під корми безпілотного корабля вихопився вогонь, і зореліт, приголомшивши всіх, здійнявся в небо. Вислав король у погоню найшвидші сталеві пільмогрома й вертокрили, але їхні команди повернулися ні з чим — хитрий блідавець збив їх зі сліду й уникнув погоні.

Зрозумів король Болюдар, як погано вчинив, не послуховавшись мудреців-гомологів, та пізно було. Найкращі електрики-слюсарі старалися зробити ключик, найталановитіші королівські конструктори, різьбярі і зброярі, золотих і сталевих справ майстри, ювеліри-кіберграфи — усі з'їжджалися, щоб запропонувати свої послуги, одначе намарне. Зрозумів король, що треба знайти ключик, забраний блідавцем, інакше темрява навіки огорне розум королівни.

Тож було оголошено в усьому королівстві, що сталось таке й таке, антропічний блідавець Гомос викрав золотий ключик, і хто його зловить або хоча б поверне життєдайну коштовність і розбудить королівну, візьме її за дружину і посяде трон.

Сміливців різного гатунку з'явилося зразу стільки, що хоч греблю гати. Були серед них і знамениті електрицарі, і спритники-пройдисвіти, астрозлодії, зореловці; прибув до замку Стрежислав Мегават, славнозвісний фехтувальник-осцилятор, який володів такими карколомними прийомами, що не було йому рівних у поєдинку; не бракувало добровольців і з далеких країн; наприклад, з'явилися двоє автоматів, випробуваних у ста битвах; Протезій, відомий конструктор, котрий інакше, як у двох іскроколбах,— одній чорній, другій срібній,— не ходив; приїхав Арбітрон Космозофович, складений із пракристалів, вишукано стрункий; з'явився також інтелектрик Палібаба, який у вісімдесяти скринях, навантажених на сорок робослів, привіз стару цифрову машину, іржаву від мислення, але з біса винахідливу. Прибули троє мужів з роду селектритів: Діодій, Тріодій і Гептодій, в головах яких був такий бездоганний вакуум, що їхнє мислення було чорне, як ніч без зірок. Прибув Перпетуан, з голови до п'ят у лейденській зброї, з колектором, який геть позеленів у трьохстах битвах; Матрицій Перфорат, що дня не міг прожити, аби не провести на комусь інтегральне зчислення; він привіз із собою непереможного кібера, якого звали Струмос. З'їхались усі, і коли двір був уже повний, прикотилась до його порогів бочка, з якої у вигляді крапель живого срібла вплив Ерґ Самозбудник, котрий міг набирати будь-якої довільної форми.

Побенкетували герої, опромінивши замкову залу так, що аж мармурова стеля засвітилася рожевим, наче хмара при заході сонця, і вирушили, кожен своєю дорогою, шукати блідавця, викликати його на бій смертельний і забрати ключик, а разом з ним заволодіти королівною і тронем Болюдарів. Перший, Стрежислав Мегават, полетів на Кольдею, де живе плем'я драглінів, щоб узяти там язика. Пірнаючи в їхню мазь, він прокладав собі дорогу ударами керованої на відстані шпаги, але нічого не добився, бо коли надто розпалився, лопнула в ньому система охолодження, і знайшов незрівнянний фехтувальник свою могилу серед чужих, а його енергійні катоди навіки поглинула нечиста мазь драглінів.

Двоє автоматів-суперників дісталися до країни радомантів, які із сяючих газів зводять будівлі, займаються променетворчістю й відомі такою скнарістю, що кожного вечора перелічують усі атоми своєї планети; погано прийняли скнари радоманти автоматів. Вони показали їм безодню, повну оніксів, малахітів, алмазів і лазуритів, а коли електрицарі звабилися на коштовності, замурували їх, засипавши з висоти лавою шляхетного каміння. Коли ця лава сунула, довкола стало так ясно, наче впали стобарвні комети. Річ у тім, що радоманти перебували в таємній змові з блідавцями, про що ніхто не знав.

Третій, Протезій Конструктор, після тривалої подорожі крізь міжзоряний морок дістався аж до країни альгонців. Там його зустрів справжній шквал кам'яних метеоритів. Врізався в них корабель Протезія, наче в стіну, і з потрощеним стерном дрейфував у просторі, а коли наближався до далеких сонць, їх світло навпомацки блукало по очах нещасного сміливця. Четвертому, Арбітрону Космозофовичу, спочатку пощастило більше. Проминувши Андромедську ущелину, пройшовши чотири спіральні круговерті Гончаків, опинився в спокійному вакуумі, сприятливому для його світляного судна, і сам швидким променем наліг на стерно; позначаючи свій слід племенистим хвостом, прибився до берегів планети Маестриції, де серед метеоритних брил побачив розбитий кістяк корабля, на якому вирушив був Протезій. Перш ніж поховати під базальтовою скелею могутній корпус конструктора, що виблискував і був холодний як за життя, Арбітрон зняв з нього обидва

іскропоглиначі, срібний і чорний, використовуючи їх як щити, і рушив уперед.

Дикою була гірська Маестриція, гуркотіли по ній кам'яні лавини, у хмарах, що нависали над безоднями, спалахували срібні леза блискавок. Серед цих ущелин у зеленому малахітовому яру й напали паліндроміди на рицаря. Шмагали його блискавками згори, а він захищався від них іскропоглинальним щитом, і тоді паліндроміди пересунули вулкан, приставили Арбітронові до спини кратер і плюнули вогнем. Впав рицар, і розпечена лава влилася йому в череп, звідки виплавалося все срібло.

П'ятий, Палібаба-інтелектрик, не рушав нікуди, а зразу ж за межами Болюдарового королівства зупинився й пустив на зоряні пасовиська своїх робослів, сам же вмикав, налаштував і програмував цифрову машину, бігав над її вісімдесятьма скринями, а коли вони зарядилися струмом і від розуму машина аж розбухла, почав ставити їй короткі обдумані запитання: де живе блідавець? як знайти до нього дорогу? як його обдурити? як забити баки, щоб забрати ключик? Коли відповіді були неточні й ухильні, вибухав гнівом і вчив машину так, що аж міддю розігрітою, починала смердіти, і доти лупив її і лаяв, вигукуючи: "Зараз же кажи мені правду, проклята стара цифрова машино!" — доки не розплавилася клеми й не потекло з них срібними сльозами олово, з тріском полускалися перегріті труби, а Палібаба так і лишився стояти над розжареною руїною лютий і з палицею в руках.

Довелось вертатися додому ні з чим. Він замовив нову машину, але мусив чекати її не менше як чотириста років.

Шостою була подорож селектритів. Діодій, Тріодій і Гептодій вдалися до іншого способу. В них були невичерпні запаси тритію, літію і дейтерію, і вони задумали з допомогою вибухів важкого водню здолати всі дороги, які ведуть до країни блідавців. Проте не знали, де ті дороги починаються. Хотіли спитати вогненноногих, але ті зачинилися від них за золотими мурами своєї столиці, вергаючи вогонь; войовничі селектрити пішли на штурм, не шкодуючи ні тритію, ні дейтерію, що аж зірок на небі від

пекельних атомних вибухів не ставало видно. Мури виблискували, наче золото, проте під впливом вогню виказували свою справжню природу, перетворюючись на хмари сірчаного диму, бо ж зведено їх було з колчеданів-іскорок. Там Діодій загинув, розчавлений вогненноногими, і розум його розчахнувся, посипавшись на панцир букетом різнокольорових кристалів. Його поховали в труні з чорного олівину й рушили далі, до володінь Осмалатицького, де владарював зоребоєць король Астроцидес. У нього була скарбниця, повна вогняних яєць, вилуплених білим карликом, і таких важких, що тільки страшна сила палацових магнітів їх тримала, щоб не шугнула у глиб планети. Хто ступнув на його землі, не міг ворухнути ні рукою, ні ногою, бо нечуване тяжіння сковувало міцніше від будь-яких гвинтів і ланцюгів. У тяжкий бій мали з ним вступити Тріодій та Гептодій. Побачивши їх під твердинями замку, Астроцидес викочував одного по одному білих карликів і пускав Гептодію і Тріодію в обличчя тіла, що вивергали вогонь. А все ж вони перемогли його, і він підказав їм, якою дорогою потрапити до блідавців, ввівши їх в оману, бо сам її не знав, та дуже вже хотів позбутися страшних войовників. Вони потрапили в чорне ядро мороку, де Тріодія хтось підстрелив з вогнемета антиматерією; може, то був хтось із мисливців-кіберносів, а може, то був самопал, поставлений на безхвосту комету. Принаймні, Тріодій зник, ледве встигнувши крикнути: "Аврук!", слово, що вживалось як бойовий клич роду. Гептодій рушив далі, проте і його спіткала гірка доля. Його корабель опинився між двома потоками гравітації, які називають Бахридою і Сцинтілією; Бахрида прискорює плин часу, а Сцинтілія уповільнює, і між ними утворюється смуга застою, в якій час не рухається ні вперед, ні назад. Так живцем і завмер там Гептодій, разом із численними фрегатами й галеонами інших астрадьерів, піратів і пітьмоострусів, зовсім не старіючи, в тиші й страхітливій нудьзі, ім'я якій Вічність.

Коли отак скінчився похід трьох селектритів, Перпетуан, кіберграф Баламський, сьомий з тих, хто мав вирушити в подорож, довго не вирушав. Цей електрицар готувався до війни довго, добираючи найбойовитіших кондукторів, найжвавіших іскровиків, металників і штовхачів; буди розважливим, він поклав собі йти на чолі вірної

дружини. Під його знамена сходилися конквістадори, прийшло також багато безробітних, котрі, не маючи іншого заняття, вирішили побавитись у війну. Сформував з них Перпетуан надійну галактичну кінноту, що складалася з тяжкої, панцерної, яку називають слюсарією, і кількох легких загонів, в яких служили винищувачі. Однак на думку про те, що має оце йти й накласти життям у незнаних краях, що перетвориться в якійсь калюжі на іржу, його поймав невимовний жаль, залізні ноги підігнулися під ним, і він тут-таки вернувся додому, від сорому й розпуки плачучи топазовими слізьми, бо ж був багатий, мав душу повну скарбів.

Зате передостанній, Матрицій Перфорат, узявся до справи розумно. Чув він про країну пігмеліатів, працьовитих карликів, рід яких пішов від того, що в їхнього конструктора зіслизнув на креслярській дошці рейсфедер, через що на матриці вони всі до одного вийшли горбатими покручами; переробляти він їх не став, і такими вони й пішли в світ. Ці карлики нагромаджують, як дехто інший, скарби, тому їх прозивають ловцями Абсолюту.

Їхня мудрість полягає в тому, що вони не використовують знання, а колекціонують. До них і вирушив Перфорат, поклавши собі взяти їх не збройною силою, а галеонами, палуби яких аж вгиналися від чудових подарунків; він гадав зажити їхньої прихильності оджею, що аж купалася в позитронах, посічених нейтронним дощем, віз їм атоми золота, завбільшки з чотири кулаки, бутлі, в яких хлюпотіли найрідкісніші іоносфери. Та погребували пігмеліанти навіть благородним вакуумом, гаптованим хвилями розкішних астральних спектрів. Марно він у гніві погрожував їм, що нацькує на них свого електричного струмовика. Врешті дали вони йому свого провідника, але він був міріадоруким і всі напрямки завжди показував одночасно.

Прогнав його Перфорат і пустив по сліду блідавців струмовика, проте виявилось, що слід був хибний; саме тоді там пройшла кальцитовая комета, і простодушний струмовик переплутав кальцит із кальцієм, який є основним складником кісток у блідавців. Звідси й помилка. Довго

метався Перфорат серед що далі то тьмяніших сонць, бо потрапив у дуже стародавню околицю Всесвіту.

Минаючи амфілади пурпурових велетнів, він зауважив, що його корабель разом із мовчазним кортежем зірок відбивається в спіральному дзеркалі, в такому собі срібношкірому люстрі; здивувався Перфорат і про всяк випадок взяв у руки гасильник супернових, який він купив у пігмеліантів, щоб уберегтися від надмірної спеки на Чумацькому Шляху. Він не знав, на що дивиться, а був то вузол простору, його найкомпактніший двигун, не відомий навіть тамтешнім монастирцям. Знають про нього лише те, що коли хто до нього дійде, то вже не вернеться. Донині не відомо, що сталося з Матрицієм у тому зоряному млині. Його вірний струмовик вернувся додому сам, тихо скавулячи в порожнечу, і його сапфірові очі бралися таким жахом, що коли хтось зазирає у них, то його поймає дрож. Тим часом ні корабля, ні гасильниць, ні Матриція ніхто вже ніколи не бачив.

Рушив сам-один у подорож і останній з них, Ерг Самозбудник. Не було його рік і шість тижнів. Коли вернувся, розповідав про не знані нікому країни: про перискоків, які невпинно будують отрутовикадальні, про планету, де жили клейоокі, що зливалися перед ним у ряди чорних ідолів, а він рубав їх навпіл, так, що оголювалася вапняна стіна, їхня кістка, і коли подолав їхні мордоспади, опинився віч-на-віч з обличчям завбільшки в півнеба, і кинувся в нього, щоб спитати дорогу, а під вістрям його вогнемеча лускала шкіра й видно було білі, перевиті судини нервів. Розповідав про Аберіцію,— планету з прозорого льоду, яка, немов діамантова лінза, містить у собі модель усього Всесвіту; там він накреслив собі дорогу до країни блідавців. А ще була на його шляху країна вічного мовчання — кріотрицька Алюмнія, де він бачив тільки світло зірок, відбите у вершинах підвішених льодовиків, розповідав про королівство розлитих мармеладів, які виробляють з лави киплячі прикраси, про електропневматиків, які вміють запалити в парах метану, в озоні, хлорі й димах вулканів вогонь розуму й увесь час б'ються над тим, як вселити в газ геній думки. Вони пояснили, що до країни блідавців можна дістатися тільки тоді, коли виважиш двері сонця, яке називають

Капут Медузою, знявши їх із хроматичних завіс. Промчав він і крізь нутро зірки, яке міниться снопами лілового і ясно-блакитного проміння, аж зброя на ньому від жару скручувалась. Довелося йому й протягом тридцяти днів розгадувати слово, яке приводить у рух викидач астропронціанів, бо лише через нього можна ввійти до холодного пекла болотяних істот; розповідав, як він нарешті опинився серед блідавців, як вони полонили його з допомогою липкої пастки, вибили йому з голови живе срібло й зробили коротке замикання. Потім дурили його, показуючи потворні зірки, але то було тільки псевдонебо, справжнє вони хитро сховали. Піддали вони його й тортурам, щоб дізнатись, який у нього алгоритм, а коли він усе витримав, заманули в засідку й завалили зверху магнетитовою горою, в якій він миттю розмножився на безліч Ергів Самозбудників. Відкинувши залізне віко, він виліз на поверхню й протягом місяця і п'яти днів чинив суворий суд над блідавцями; змагаючись з останніх сил, блідавці кинули на нього потвор на гусеницях, званих танкунами, проте це їм не допомогло, бо, не перестаючи в запалі битви різати, колоти й сікти, він так їх знесилив, що вони притягли йому й кинули до ніг того негідника блідавця, який викрав ключ. Тоді Ерг відрубав його гидку голову, випотрошив тіло й знайшов у ньому камінь, який називався трихобезоар і на якому дикунською мовою блідавців було викарбувано напис із вказівкою, де сховано ключик. Самозбудник розчехнув шістдесят сім білих, блакитних і червоних, як рубін, сонць, перш ніж знайшов ключик.

Про пригоди, яких він зазнав, про битви, в яких мусив перемогти, вертаючись, він уже й не згадував, бо дуже поривався до королівни, поспішаючи взяти шлюб з коронацією. Радісно завели його король з королевою до доньчиної кімнати, де, поринувши в сон, лежала мовчазна як скеля королівна. Ерг нахилився до неї, попорався біля клапана, щось у нього вставив, повернувшись, і зразу ж, на превелику втіху матері, короля й усіх придворних королівна розплющила очі й усміхнулася до свого рятівника. Ерг закрив клапан, заліпивши його пластиром, щоб не відкривався, і зауважив, що гвинтик, який він теж знайшов був, загубився під час битви з Полеандром Партобонем, Ятапурговим царем. Одначе ніхто не звернув на це уваги, а шкода, бо тоді королівське подружжя

пересвідчилося б, що він зовсім нікуди не вирушав, бо ще змалку опанував мистецтво відкривання різних замків, отож і накрутив королівну Електрину. Виходить, не зазнав він жодної з розказаної ним пригод, а тільки й того, що перечекав рік і шість тижнів, аби не видалося підозрілим, як він швидко вертається з пропажею, а до того ж хотів упевнитися, що жоден з його суперників не повернеться. І лише тоді прибув до двору короля Болюдара, повернув королівну до життя, одружився з нею, на троні Болюдарському панував довго і щасливо й ніколи його брехня не вийшла на яв. З чого й видно, що ми правду розповіли, а не казку, бо ж у казках добродчинність завжди бере гору.